

גליון כמה פר' וארא תשע"ו

להודיע אם אימרה זו המיוחס להרה"ק מאפטא מובא בעוד מקומות, או אפשר גם בשם שאר צדיקים וגדולי עולם זי"ע.
[נתקבל מהרב יעקב בריעף]

[ו]

ידוע ומפורסמת 'התפלה הנוראה' מהרה"ק רבי מאיר הלוי מאפטא בעל אור לשמים זי"ע, שהרה"ק בעל תפארת שלמה מראדאמסק זצוקלה"ה היה רגיל לאומרה בכל יום ערב ובוקר, ואמר שאמירתה מדי יום היא סגולה נוראה לפרנסה ולהצלחה. וז"ל תחילת התפלה:

רבונו העולמים! ידעתי כי הנני בְּיָדָךְ לְבַד פְּחֹמֶר בְּיַד הַיּוֹצֵר. וְאִם גַּם אֶתְאֲמָץ בְּעֲצוֹת וְתַחְבּוּלוֹת וְכָל יוֹשְׁבֵי תֵבֶל יַעֲמְדוּ לִימִינִי לְהוֹשִׁיעַנִי וְלִתְמַךְ נַפְשִׁי, מִבְּלַעֲדִי עֲזָד וְעֲזָרְתָךְ אֵין עֲזָרָה וִישׁוּעָה. וְאִם חֲלִילָה יִחַפְצוּ כָלָם לְהִרְעֶה, אֲזִי אֶתֶּה בְּחֻמְלָתְךָ תִּשִּׁים עֵינֶיךָ עָלַי וְתִשְׁקִיף עָלַי לְטוֹבָה מִמֶּעוֹן קִדְשְׁךָ. הִנֵּה חֲבָלִים נִפְלָה לִי בְּנִעְיָמִים, וִישׁוּעָתִי בָּאָה, וְעֲזָרְתִּי תִגָּלֶה. לָכֵן עֲזָרְנִי, רְבוֹנוּ הָעוֹלָמִים לְהִיּוֹת עֵינֵי פְתוּחוֹת לְרָאוֹת תִּמְכִּיד אֲמִתּוֹת הַדָּבָר הַזֶּה, וְיִהְיֶה תְּקוּעַ וְקִבּוּץ אֲמוֹנָתְךָ בְּלִבִּי בְּכָל עֵת, לְבַל אֲסוּר לֹא בְּדַבּוּר וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה וְלֹא בְּמַחֲשָׁבָה לַעֲבֹד זִלְתָּךְ חֲלִילָה, כִּי אִם תִּרְדֹּף נַפְשִׁי רְצוֹנְךָ הַטּוֹב בְּאַמֶּת וְכוּ' ע"ש המשך מתיקות לשון 'התפלה הנוראה', ומשום אריכות הדברים קשה להעתיקם בעלון.

והנה לכאורה דבר זה כתב הגה"ק רבי חיים מואלאזין זי"ע בספרו נפש החיים (שער ג' פרק י"ב) וז"ל: ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינים ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רשע כלל. כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוטה יתייש. ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם. ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה. כן יספיק הוא יתב' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל. וזה הענין הוא גם כן בכלל כוונת הזוהר בהקדמה (ח"א יב, א) סוף ע"א פקודא רביעאה למנדע דה' הוא האלקים. כד"א (דברים ד, ט) וידעת היום וגו' כי ה' הוא האלקים ולא תכללא שמא דאלקים בשמא דהו"י וכד ינדע ב"נ דכלא חד ולא ישוי פרודא אפ"י ההוא ס"א יסתלק מעל עלמא כו' והבן. וגם יגזור אומר ויקם לו לפעול ענינים ונסים נפלאים היפוך סדור כחות הטבעיים. כיון שמשעבד ומדב' טוהר אמונת לבבו באמת בל תמוט רק לו יתב' לבד ואצלו יתב' הכל שוה כל רגע. לפעול בסידור הטבע שקבע או היפוך סידור הטבע. כמו שמצינו ברי' חנינא בן דוסא שהיה גוזר אומר ופועל כפי רצונו כל עת היפוך סידור הטבע, כאמרו (תענית כה, א) מי שאמר לשמן וידליק - יאמר לחומץ וידליק, ר"ל, הלא אצלו יתב' שוה זה כמו זה כנ"ל. וכן הספיק הבורא ב"ה בידו. וכנהנה רבות אתו כמובא בש"ס מנפלאות עניניו. עכ"ל הגר"ח מואלאזין זי"ע. וידוע שהרב מבריסק זי"ע דבק ביסוד זה כל הזמן בברחו מבריסק מפני הרשעים עד שהגיע לווילנא וראה נפלאות ע"י סגולה זו.

האם נראה כאן ששני נביאים התנבאו כאחד בעיקר יסוד האמונה? אבקש לשמוע מן הקוראים הנכבדים חו"ד על זאת.

[נתקבל מהרב אברהם משה קראוס-לונדון]

'נחלתנו' = קמה/א

מי יודע ומי מכיר?

[א]

בספה"ק 'אמרי נועם' עה"ת פר' שמות עה"פ וכאשר יענו אותו וגו', כתב וז"ל: ... כמו שמצינו בספרים, מובא בשם הבעש"ט זי"ע, אשר נשמותו היתה כל כך גבוהה אשר לא היה אפשר לבוא לזה העולם אם היה לאביו איזה כח התאווה. על כן היה אביו בן מאה שנים כשנולד הבעש"ט, ונתבטלה ממנו כל התאווה, ולא נולד רק בעזר אלקי בלבד. עכ"ל.

בין חסידים ואנשי מעשה וכן כותבי הדורות כולם מועתקת ומצוטטת אמרה זו בשם ה'אמרי נועם' (ענין בעש"ט עה"ת קוני 'מאירת עינים' אות ב'), אבל ה'אמרי נועם' בעצמו כותב 'מצינו בספרים'. מי יודע מי הם הספרים האלו שה'אמרי נועם' מצטט מהם?

[נתקבל מהרב ברוך הכהן כ"ץ]

[ב]

בספר 'בקודש פנימה' (עמ' צט) הביא, שכ"ק מרן אדמו"ר מוהר"א מבעלזא זי"ע הי' אומר, שהאר"י הק' זי"ע הקפיד לאכול בכל יום מפירות ארץ ישראל. הידוע לאחד הקוראים איה המקור לכך?! יש לציין שגם בעל חוקי אמונים זצ"ל (האדמו"ר משומרי אמונים) הביא כן בדברי תורתו, וגם בעל 'להורות נתן' זצ"ל בדברותיו הביאו בשם האר"י ז"ל.

[נתקבל מהרב אשר נוסבוים]

[ג]

בספר 'אמרי אמת' מהרה"ק מגור זי"ע פר' שמות (דף ו, ב) עה"פ ומשה היה רועה את צאן וגו', כתב וז"ל: ובמדרש (שמו"ר פר' ב, ב) הה"ד (חבקוק ב' כ) וה' בהיכל קדשו וגו', לא זזה השכינה מתוך ההיכל, שנאמר (מל"א ט, ג) והיו עיני ולבי שם וגו', אע"פ שהוא חרב הרי הוא בקדושתו וכו', אע"פ שהוא נראה כמסלק שכינתו מבהמ"ק - עיניו יחזו עפעפיו יבחנו בני אדם (תהלים יא, ד), איתא בספרים שהעפעפים נעשו להסתיר את העינים, ונדמה לאדם שיש הסתר פנים, ובאמת אין זה אלא נסיון והיינו יבחנו בני אדם וכו'. ע"ש. מי יודע לאלה ספרים התכוון בכתבו 'איתא בספרים'?

[נתקבל מהרב ברוך הכהן כ"ץ]

[ד]

בספר "אור למאיר" להרה"ק רבי מאיר יהודה מבאקאווסק וכן בנו של ה"בני יששכר" בפרשת ויגש מביא רמז למנהג לומר מזמור "לדוד ברוך ה' צור"י במנחה של ערב שבת, ע"ש. ידוע שמנהג אשכנזי אומרים מזמור זה לפני ערבית במוצאי שבת, מי יודע מקור וחבר למנהג שאמרים אותו במנחה בערב שבת?

[נתקבל מהרב אשפ"ד]

[ה]

בספר אהלי יעקב להאדמו"ר רבי יעקב מהוסיאטין ת"א זצ"ל (פר' שמות תש"ג, ומשם לספר ילקוט אוהב ישראל בליקוטים בסופו), מביא אימרה מהרה"ק מאפטא זי"ע "שהיה אומר ברי"ה של אומות העולם, יתן ד' שמהיום תחל שנה טובה לישראל" ומבאר שם, שהקב"ה מבדיל אז בין התנהגות ישראל עם קדוש ברי"ה, להבדיל בין התנהגות האומה"ע ברי"ה שלהם, ובזכות זה יוצא לאור מחדש דינינו. אשמח מאוד אם יוכל אחד הקוראים

הגאון הקדוש המקובל האלקי
רבינו רבי ישראל חריף הגדול מסאטנאב זי"ע
בעמ"ח "תפארת ישראל – מהרי"ח הגדול" עה"ת
"מפרש שם" עה"פ שמע ישראל
תלמיד מובהק למרן הבעש"ט הק' זיע"א
נפטר [כ"ט בטבת] ער"ח שבט תקמ"א * ומנו"כ בסאטנאב

הגה"ק המקובל האלקי רבי ישראל חריף הגדול מסאטנאב זי"ע בעמ"ח הספה"ק "תפארת ישראל – מהרי"ח הגדול" עה"ת עפ"ד הקבלה, וספה"ק "מפרש שם" עה"פ "שמע ישראל" הנמצא בכת"י, היה מגזע אראלים תרשישים, מצאצאי הגה"ק רבי אברהם מסאטנאב זצ"ל ולמעלה בקודש. נולד לאביו הגאון רבי שלמה זצ"ל ולאמו הרבנית מרת בילא ע"ה. את ביתו בנה עם הרבנית הצדקת בת הרה"ק רבי יחיאל ממיקלאיאווער זי"ע מתלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ונולדו להם תולדותיהם כיוצא בהם – ה"ה: [א] הגאון רבי דוד זצ"ל אב"ד דק"ק סאטנאב וק"ק זוואניץ במדינת רוסיה, ואביו הק' מזכירו בספרו 'תפארת ישראל' פ' חיי שרה עה"פ ואברהם זקן וגו', וז"ל: "ובני הרב המופלא מו"ה דוד נ"י אמר וכו'... ע"ש. [ב] הגאון רבי אלקנה זצ"ל אב"ד דק"ק פאלשטאן, ואביו הק' מזכירו בספרו הנ"ל (דף ז') וז"ל: "בני הרב המופלא מוהר"ר אלקנה אמר... עכ"ל.

גאונותו וחריפותו

הגה"ק רבי ישראל חריף זי"ע נתפרסם בעולם בגאונותו וחריפותו. הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל מבראד בהסכמתו לספרו הנ"ל, כתב וז"ל: "...שיצאו הדברים מפי רב גוברין, רב גאון גדול חריף מאד, צדיק וקדוש עליון וכו' ע"ש. הגאון רבי ישעיהו שור זצ"ל אב"ד דק"ק יאס כתב וז"ל: "...ובעת ההיא שפרה ק"ק סאטנאב שהיה מלאה חכמים וסופרים..., והיה אז נקרא בשם רבי ישראל חריף שלא עמדו חביריו לסוף דעתו הרמה וכו' ע"ש. הגאון בעל שואל ומשיב זצ"ל כתב בהסכמתו וז"ל: "...והנה זקני הרב הגאון הצדיק מוהר"ר דוב בעריש האלפערין סיפר לי עוצם כחו וגבורתו..., והנה כבר היה הרב הנ"ל המחבר הקדוש אז זקן בא בימים, ובימי עלומיו היה אז עיר סאטנאב מלאה חכמים וסופרים, וישראל עומד על גביהם בחריפות ובקיאות. אנשי העיר סיפרו לו, כי הגאון בעל 'שאת אריה' עבר דרך ק"ק סאטנאב, וצלחה עליו רוח גבורה, והכה את הארי' בימי השלג כדרשת חז"ל (ברכות יח, ב) וכו' ע"ש. ובספר 'ברכת אברהם' מהגה"ק רבי אברהם אביש מפראנקפורט דמיין זצ"ל (ווארשא תרמ"א) בחידושו למס' פסחים פרק תמיד נשחט (דף סד, א) כתב וז"ל: "ונשאלתי מפי הגאון החריף רבי ישראל חריף מסאטנאב, אמאי לא מקשן וכו'. ע"ש.

התקשרותו למרן הבעש"ט הק' זי"ע

הרה"ק רבי ישראל חריף זי"ע נפגש עם הבעש"ט הק' זי"ע בהזדמנויות שונות, אלא טרם ראה בו משהו מיוחד ויוצא מן הכלל שישכנע אותו כי הניצב לפניו הוא איש אלקים. ואע"פ שהבעש"ט זי"ע הצטרף אליו בלימוד סוגיא קשה ומסובכת, ובפשטות מפליאה השכיל הבעש"ט לרדת לעמקה של הסוגיא וליישב כל ההידורים, עד שהגה"ק רבי ישראל חריף זי"ע התפעל מאד, אבל בכל זאת נשאר אדיש לדרכו ושיטתו של הבעש"ט. וזו שכינויו בפי כל בתואר "בעל שם טוב", לא נתן לו

'נחלתנו' = גליון קמה/ב

מנוחה. פעם ארע שאחד מבניו נפל למשכב ה"י, ומצבו של החולה החמיר מאד. אשתו הרבנית ע"ה התחננה לפני בעלה כי הכל נוסעים למעזבוז ונפקדים שם בישועות, ולמה לא תסע גם אתה. תחילה ענה לה כי נסיעה כזו כרוכה בביטול תורה גדול, ואינני מאמין שע"י זה תוכל לבוא לנו הישועה. אבל אשתו לא הרפתה ממנו כלל, ובלית ברירה נסע והגיע לשבת סליחות למעזבוז. באמצע אמירת הסליחות הסיח דעתו מהן, וצלל למעמקי ים התלמוד, ובכלל לא שם לבו למה שנעשה בסביבו, לתפילת "עננו" פינה השליח צבור את העמוד, ובמקומו התחיל הבעש"ט הק' את תפילת "עננו" כדרכו בקודש, באותו רגע ממש הבזיק תירוצ נפלא במוחו של הרה"ק רבי ישראל חריף זי"ע, והכל נראה מתוק וערב. כשסיים הבעש"ט הק' את אמירת הסליחות, פנה אליו ואמר: הנה, רואה מר, ש"עננו" שלי תירץ יפה את דברי התוספות וכו'. השתומם הרה"ק רבי ישראל חריף זי"ע, על גילוי מרעיש כזה של רוח הקודש, הבעש"ט יודע מחשבות, ועיקר כי יש לו חלק בתורת! אז הרכין את ראשו בהכנעה גדולה והזכיר את בנו החולה הזקוק לרחמי שמים, וקיבל עליו את מרותו ונעשה מתלמידיו המובהקים והמקורבים ביותר.

והעיד הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע בהסכמתו על ספרו וז"ל: "ארי שבחבורת חבורת הבעש"ט הקדוש". הגאון בעל שואל ומשיב זי"ע כותב בהסכמתו וז"ל: "...והיה מחבריא קדישא חבורת הבעש"ט הק' נבג"מ. עכ"ל. הגה"ק רבי ישעי' שור מיאס זי"ע כותב בהסכמתו וז"ל: "...ושמעתי נאמנה מפי זקני אבי אמי זצ"ל.... מו"ה אריה יהודה לייביש זצ"ל מק' מקיליניץ, ומפי קדשו שמעתי שהיתה דירתו בימי נעוריו בק"ק סאטנאב..., וכמה פעמים נתאכסן הקדוש חותנו זקני קדוש ישראל הבעש"ט בק"ק סאטנאב, והיה זקני הנ"ל בשבתות בעת שהיה יושב הבעש"ט בסעודות שבת עם תלמידיו הקדושים, ובתוכם הרב הגאון המחבר קדוש ישראל, והיה מחבב אותו בחיבה יתירה נודעת כאשר יחבב אב לבן יחידו ילד שעשועים, ברוב אהבה וחיבה... עכ"ל.

פרטים אחדים על החיבה היתירה שהראה מרן הבעש"ט הק' זי"ע לתלמידו הרה"ק רבי ישראל חריף זי"ע, אפשר לראות מ'אגרת קודש' שכתב הגה"ח רבי אריה לייביש באלחאבר זצ"ל אב"ד דק"ק זאסלב, בעמ"ח 'ערוגת הבושם' ו'שם אריה', שהיה יליד סאטנאב, שכתב לשי"ב ומחותנו בנשי"ק הגה"ח רבי אברהם ישעיה יפה זצ"ל, נוי"ה הרה"ק רבי ישראל חריף זצ"ל, בה כותב באריכות כמה דברים נפלאים שהיו בין מרן הבעש"ט הק' זי"ע לתלמידו הגה"ק רבי ישראל חריף זי"ע ונדפסה ב'נחלת צבי' קובץ כ"ז – טבת תשע"ד (עמ' קלב – קלה). משום אריכות הדברים אי"א להעתיקם כאן.

אחר האגרת של הגאון רבי אריה לייבוש באלחאבר זצ"ל הנ"ל נדפסו בספר כתבי עדות מעניינים, תחת הכותרת "תורף כתבי העדות אשר הגיש הרב השנון המביא לבית הדפוס לפני גדולי וצדיקי דורנו", ובגלל חשיבותם של "כתבי העדות" הללו, הנני מעתיקים כאן במלואם: "הרב החריף ה"ר שלמה ארי' מו"צ לעדתו בק"ק סאטנאב הוא חתן הרב ר' ישראל חריף שהיה נקרא בשמו ר' ישראל הקטן, והיה גיסו של הרב הק' המחבר זצלה"ה הוא הרי"ח הגדול, מעיד שהוא היודע ועד וכל בני העיר יודעים כן, כי הרב ר' ישראל חריף המחבר הק' נ"ע היה כפוף להבעש"ט הק', והיה אצלו פעמים אחדות.

וגם הבעש"ט זצוק"ל ותלמידיו אחריו התאכסנו רבות בבית הרי"ח הגדול. והבעש"ט הק' נשקו בראשו מרוב חיבה. הרב הגאון הגדול רש"ש זלמן ראב"ד דק' קאמיניץ מעיד ג"כ שהיה מהחבריא קדישא של הבעש"ט והיה חביב עליו מאד מאד, וא"צ להסכמת בני דורנו. הרב הגדול מו"ה חיים מדיניוויץ מעיד ג"כ כנ"ל ומוסיף להעיד שהרב הק' מבארדיטשוב ראה את כתבי קודש אלו ספר תפארת ישראל וקילסם מאד ואמר כי

תאריך הסכמתו הוא י"ב בניסן תרכ"ד (ולא ער"ה), ולכן צ"ל כי כפי הנראה הכוונה ל"חזקת הפסק" שכתב המשמש בקודש רמ"ד גוטמן ז"ל בפקודת קדשו של רבו לחזק פסק דינו של הגה"ח אב"ד חאטין, ואמנם תאריך מכתב זה הוא ביום ו' ערב ראש השנה תרכ"ד. ע"ש. והבן.

רשימה חלקית מהשרים המסכימים לספרו הקדוש הנ"ל:
 הרה"ק = רבי אברהם יעקב מסאדיגורא, רבי דוד משה מטשורטקוב, רבי מנחם נחום משטפנעשט, רבי שלמה קלוגר מבראד, רבי יוסף שאול נתנזון מלוב, רבי ישראל מרדכי מחאטין, רבי אריה לייביש נתנזון מבערזאן, רבי ישעיה שור מיאס, רבי מנחם מענדיל מויזניצא, רבי יעקב שמשון מקאסוב, רבי אלטר יוסף מראדוויץ, רבי שניאור שלמה זלמן לערנער מקאמינקא, רבי יחיאל מיכל מגלינא, רבי אברהם ממיקאלייב, רבי יצחק יהודא יחיאל מקאמארנא, רבי אברהם תאומים מבוטשאטש, רבי אהרן מטשערנוביל, רבי מנחם נחום מטשערנוביל, רבי ישעי' משולם זוסיא מטשערנוביל, רבי יצחק מסקווירא, רבי אברהם מטריסק, רבי דוד מטאלנא = זי"ע. (קיימת רשימה נוספת של עשרות צדיקים שהבטיחו לרכוש הספרים בס"ד).

[ב] ספרו השני שנמצא עדיין בכתי"ק נקרא בשם "מפרש שם" והוא כולו קבלה בחכמת האמת תורת הח"ן. בסוף ספר זה כתב המחבר הק' זי"ע וזלה"ק: "החיבור הזה קראתי מפרש שם, כמו שם מפורש, כי שמי ושם אבי ושם אמי גו' שם מפרש עה"כ, כי שמי ישראל, ושם אבי שלמה, ושם אמי בילא, עולה תתק"ס כמס' שם מפרש, יהי רצון מלפניך ה' שיתנו לי בינה בתורתך מתורת משה שהי' ארבעים יום וארבעים לילה במרום כמו... שמי ושם אבי ושם אמי כי ארבעים יום וארבעים לילה תתק"ס שעות, יהי רצון שיהי' שם חלקי - עכלה"ק.

זכותו הגדול והקדוש יגן עלינו ועל כל ישראל

[ב]

הרב מ. איזון = מן הראוי לציין מש"כ בס' פנינים יקרים למחרש"ב ניימאן מטארנא ששמע בשם הרה"ק רבי צבי הרש מזידיטשוב לפרש מש"כ (בראשית מז' יד) "וילקט יוסף את כל הכסף ... בכסף אשר הם שוברים", דהרי נודע דעל מטבעותיהם היתה חקוקה דמות אנדרטה וקיי"ל (ע"ז נב, ב) דישאל אינו יכול לבטל ע"ז של נכרי, אבל נכרי יכול לבטל ע"ז שלו, ולכן ביקש מהם יוסף שהם ישברו את הכסף כדי שיתבטל ע"י הנכרי ואז הי' יכול יוסף ללקט את הכסף. וזהו וילקט יוסף את כל הכסף וגו' בכסף אשר הם שוברים, וציין שם שכבר הו"ד בדברי שאול. ומענין לציין שהדבר נוגע לשטרות החדשים שיצאו לאחרונה [בדיוק בפרשת ויגש] שיש שנתעוררו בענין הדמויות המפוקפקות שנדפסו בהם.

!! תגובות !!

[א]

בגליון קמ"ד (מדור מי ידע אות א') נשאל מיהו "הצדיק הגאון רא"ק זצ"ל", המובא בספה"ק "עבודת ישראל" מהרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע פ' ויחי עה"פ בן פורת יוסף וגו'. אלה כותבו שהכוונה להרה"ק רבי אברהם קאליסקער זי"ע, איש איש ונימוקו עמו:

[א] הרב נפתלי פלינטנשטיין = מקובל אצלנו.

[ב] הרב ישכר דוד קלויזנר = כ"כ ב'נעים זמירות ישראל' ח"ה (ע' קפו), וב'יסוד המעלה' ח"ב (ע' תיג).

[ג] הרב א. פ. = כך גם פתחו את הרי"ת במהדורות החדשות המנוקדת.

'נחלתנו' = גליון קמה/ג

המה שניות לקדש. וכלם שווים להעיד כי רצון המחבר הק' ורצון כל החבריה קדישא, ובפרט הרב רבי דוד פורק'ס (תלמיד הבעש"ט - המעתיק), שיעלו ויבואו הכתבים האלה לבית הדפוס, וסימנא מילתא שפקודתם לרב המחבר היתה שיחתום את שמו הק' בסוף כל ענין ומאמר, אף אם יהיה בדף אחד כמה עניינים. ופקודתם שמרה רוחו של המחבר. וכן עשה באמרו אליו אחרי בואם לבית הדפוס, לא יתחלפו הדברים בדברי קדשו של האר"י הק' זלה"ה". ע"כ כתבי העדות. וכן באמת, אחרי כל פרשה ופרשה בספר חתום שמו "ישראל מסאטנאב" או "ישראל מסאטנאב".

בספר 'תפארת ישראל - מהרי"ח הגדול' ישנן הערות אחדות השייכות לתולדות המחבר זי"ע, ופרטים שונים היסטוריים מאותה תקופה וזמן על מאורעות וגזירות, ר"ל, שהיו בימים ההם. מלבד תורת הנסתר שזורים בדברי תורתו בפרטים שונים מחכמת התכונה (אסטרונמיה), אותם הוא מבאר ע"פ חכמת הקבלה (שמעתי מידדי הגר"מ גנוט הי"ו).

בסוף ספר 'תפארת ישראל' (השמטות עמ' פ) מביא הרה"ק רבי ישראל חריף זי"ע את רבו מרן הבעש"ט הק' זי"ע, באמרו: "קבלתי ממורי ורבי הרב הקדוש רבי ישראל בעש"ט נבג"מ להסיר הדינים עשה כך וכו'", קטע זה נדפס רק במהדורה שניה ווארשא תרל"א ואילך, אבל במהדורה ראשונה לבוב תרכ"ה, מתחיל הקטע בזה"ל: להסיר הדינים עשה כך...", והתיבות "קבלתי ממורי... וכו' הנ"ל נשמטו שם.

פטירתו וירשתו הרוחנית

הגה"ק רבי ישראל חריף זי"ע, נפטר זקן ושבע ימים ביום כ"ט שבט - ער"ח שבט - תקמ"א (מספר השנה כמנין גמטריא של שמו הק' 'ישראל'), ומנו"כ בסאטנאב. וקודם הסתלקותו אמר: קשה עלי דברי רש"י על הפס' (שמות י, א) למען 'ישתי', פי' רש"י 'שומי', כיון שהחילוק ביניהם אותיות מ"ת, ואמנם נסתלק בפרשה זו. מצבתו האורגיאנית עומדת עד היום, וז"ל:

נפטר בער"ח שבט / שנת תקמ"א לפ"ק / כמנין שמו / פ"נ / הגאון / ר' ישראל / חריף ב"ר / שלמה / תנצב"ה / עכ"ל. את תולדותיו כבר הזכרנו לעיל.

הרה"ק רבי ישראל חריף זי"ע השאיר אחריו לברכה שני ספרים. [א] ספר 'תפארת ישראל - מהרי"ח הגדול' עה"ת לפי סדר הפרשיות שנדפס בג' מהדורות שונות: [א] לבוב תרכ"ה. [ב] ווארשא תרל"ט. [ג] לובלין תרל"ה. בכל מהדורה ישנן הסכמות והוספות שונות.

הספר מעוטר בהסכמות נפלאות מגדולי ישראל מכל גווי הקשת, שאינם גומרים את ההלל הן על המחבר הקדוש זי"ע, והן על גודל קדושת הספר הק' שהוא מסוגל לשמירה ולהצלחה בכל בית ובית. להפליא הם לשונם הק' של כל שר ושר המסכים על הספר, מופלאים בהתבטאויותיהן בלשונו הזהב של כל אחד מהם כידו הטובה עליו, ופרטיים מעניינים ניתן להוציא מהסכמות אלו. ומשום קוצר המקום א"א להאריך ביותר.

יש לציין כי הגה"ח רבי ישראל מרדכי זצ"ל אב"ד חאטין כתב בשם רבו האדמו"ר הזקן מסאדיגורא זי"ע, שאמר: 'שהמחברת הזאת קודש קדשים, והוא כעין כתב קודש מהגאון האמיתי המקובל האלקי רבי שמשון מאוסטראפאליע זצ"ל, ועין בעין כס' הקדוש 'מגלה עמוקות' מוהר"ר נתן שפירא זי"ע". עכ"ל.

ידוע הסיפור הקשור להסכמתו הנפלאה של הרה"ק מסאדיגורא זי"ע. את הסכמתו בקשו בערב ראש השנה תרכ"ד. מפני טרדות ההכנות ליו"ט רצו לעכב את כתיבתו לפני החג. פתח הרה"ק מסאדיגורא זי"ע ואמר בל"ק: 'כמדומה לי שכל הערב ראש השנה אינו כדאי, אילו חלילה על ידי תתעכב תקות המחבר ז"ל אפילו רגע אחד...'. והמשיך לומר את המאמר הנפלא הידוע והמפורסם מענין הדפסת ספרים קדושים (המאמר נדפס בספרו "אמת ליעקב", ובספר "אביר יעקב" מנכדו, ומשם ב'נחלת צבי' קובץ א' - סיון תשמ"ט עמ' ו' ע"ש). יש לציין דבר נפלא. כי לפי הנדפס בספר

[ד] הרב אהרן לייב ראסקין = כ"כ בספר נעים זמירות ישראל להרב גרשטנקורן (ח"ה עמי ת"ג).

[ה] הרב נפתלי עהרנרייך אב"ד מאד = ע"פ מפתחות הספר "עבודת ישראל" הוצאת מכון שפתי צדיקים.

[ו] אדמו"ר מראזלא ביתר = בעבודת ישראל מובא דיבור זה עוד ג' פעמים, בפר' שמיני ד"ה וישא אהרן ושם מובא בשם 'מ"ש מורי ז"ל', גם בדב"ק לפסח שני, ובליקוטים למס' חגיגה מביאו בסתם. וגם בדברי שלום קוידנוב מובא בפר' אמור בשם הרבי ר' אלימלך זי"ע. אינני יודע מי זה רא"ק, אבל אם צריך לפענח הר"ת אינו מופרך לומר שהכוונה לרבי אברהם קאליסקר זי"ע, אם כי לא מצאנו אמרה זו בשמו.

[ז] הרב ישראל צבי בויס = אמנם יש לציין שבעבודת ישראל עצמו הביא פירוש זה במקומות אחדים, ובמאמרים לפסח שני כתב זה בשם עצמו, ובפר' שמיני הביאו בשם מורי ז"ל, ומסיים עד כאן לשון החכם ז"ל. בדעת משה פר' עקב כתב שהמגיד מקאזניץ הביאו בשם המגיד ממעזריטש.

[ח] הרב מנשה מילר = כך פיענחו בספר "עבודת ישראל" בהוצאת "פאר מקדושים". ומובא בספרו "עבודת ישראל" פעמים אחדות. בפר' שמיני [עה"פ וישא אהרן את ידי] שם כתב מאמר זה בשם מורי ז"ל, וכן בפסח שני, ובליקוטים. וכן בספרו "יקר מפז" בפר' בהעלותך ובהפטרות וישב. גם הובא ב"אסיפת אמרים" [ליקוט מתלמידי הבעש"ט] על תהלים, בשם המגיד מקאזניץ והוא כנ"ל בשם הקאליסקער.

[ט] הרב משה יהודה הלברשטאם = אולי הכוונה להרה"ק רבי אהרן קארלינער (היינו ר' אהרן הגדול), או להרה"ק רבי אברהם קאליסקער. כי עם שני אלה היה לו שייכות כשהסתופפו יחדיו בצל המגיד ממעזריטש, כמובא בתולדות המגיד מקאזניץ הנדפס בסוף עבודת ישראל שהוציא לאור הרב חכם צבי הלברשטאם. אך לפי שבעבודת ישראל פר' שמיני מובא גם כן מאמר זה, ושם כותב "מ"ש מורי ז"ל... עכ"ל החכם ז"ל". איני יודע אם אפשר שקרא לצדיקים הנ"ל בתואר "מורי", בפרט שרבי אברהם מקאליסק היה צעיר ממנו, ורבי אהרן מקארלין היה בן גילו.

[י] הרב בונם מורגנשטרן = העבודת ישראל מביא רעיון זה בספרו פעמים אחדות. בפר' ויחי כתב: וקבלנו מהצדיק הגאון רא"ק זצ"ל. כאן ייחס זאת להגאון רא"ק, ובפר' שמיני כתב: ע"פ מ"ש מורי ז"ל וכו' ומסיים עכ"ל החכם ז"ל. ובליקוטים כתב: אמנם נקדים מאמר מורנו החסיד הקדוש ז"ל. ומביאו עוד פעמים כמעצמו בלשון פירשנו, וכן בנו הרה"ק ר"מ מביא עשרות פעמים בספריו רעיון זה ומייחסו לאביו, יש מהדורות שפתחו הר"ת רא"ק ר' אברהם מקאליסק (וכן הבין הסופר ר' אהרן סורסקי בספרו יסוד המעלה ח"ב עמי קפ"ה וז). צ הלברשטאם בספרו תולדות המגיד מקאזניץ ויוצי"ח ב"ב תשכ"ו עמי יא) אך צ"ע שיקראנו מורי, ומורנו ודבר זה לא שמענו, אם כי באגרת מהרה"ק ר"א מקאליסק (המובא בספר יסוד המעלה של אהרן סורסקי ח"ב עמי קפה ובאגרת זו מציין שם בהערה את דברי העבודת ישראל) מופיע רעיון שע"י המון העם יש ירידה לצדיק אך רעיון זה מופיע רבות בספרי החסידות נועם אלימלך קדושת לוי ועוד. בתורת המגיד הביאו רעיון זה וייחסוהו להמגיד ע"פ שכתב העבודת ישראל מורי, וגם זה צ"ע דברך כלל כותב מורי ורבי ר' דב בער וכדו', ולא מצאנו שכותב עליו חכם קדוש וכדומה (וזה כמובן לגודל מעלת המגיד בעיניו שהיה רבו וגדול מרבן שמו ולא התחיל לתארו בשבחים). וצ"ע. אח"כ ראיתי בספר דעת משה מביא פ"א בפר' עקב מאביו בשם הרבי ר' בער ועל זה הסתמכו בתורת המגיד. גם בספרים אחרים הביאו בשם הרבי ר' בער.

[ב]

[א] הרב ישראל צבי בויס = לענין הר"ת רא"ק ראיתי עוד 'נחלתנו' = גליון קמה/ד

בתהלים אמרות טהורות עם פירוש תהלות ישראל שהוא ליקוטים מהמגיד מקאזניץ על תהלים, בו כתב שהר"ת הוא רבי אהרן קארלינער.

[ב] הרב יואל רייזמן = לאות א'. מן הסתם תקבלו מאות תשובות שהן אותן דבר שהכוונה לרבי אהרן הגדול מקארלין.

[ג]

הרב מ. איזון = מה ששאל באות א' מי הוא הצדיק הגאון רא"ק זצ"ל, כמדומני שתואר הגאון אינו מקובל כ"כ בספה"ק באותה תקופה. ואולי יש מקום לשער שמדובר בהגר"א מוילנא ששם משפחתו היה קרמר כך שיתכן והר"ת הרא"ק מרמוז עליו.

[ד]

הרב ש פוקס = על השאלה מיהו הצדיק הגאון רא"ק, הנה אותם הדברים ישנם גם עוד בכמה ספרים של הרה"ק המגיד מקאזניץ זיע"א, בס' יקר מפז בפר' בהעלותך, ובהפטרות וישב, ובס' עבודת ישראל פסח שני, ובליקוטים שם, מביא הדברים בסתם או שפירשתי, וכך מביאו כמ"פ בנו הרה"ק ר' משה אליקים בריעה מקאזניץ זיע"א.

והנה בעבודת ישראל שמיני, כתב הדברים בשם מורי, ולכאורה הכוונה היא על הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א (וכן ציין בליקוט עבודת ישראל שבהוצאת שפתי צדיקים), ואולי בכך יש לפענח הר"ת של רא"ק שהכוונה היא על הרה"ק הר"א זיע"א. (ומה עם אות ק' שבר"ת רא"ק – המערכת). אמנם בס' דעת משה מהרה"ק רמא"ב מקאזניץ זיע"א, פר' עקב ד"ה עוד י"ל והי עקב תשמעון, מביא דבר זה משם אאמו"ר, בשם הרה"ק מו"ה דוב בער זצלה"ה ממעזריטש.

דבר המערכת:

תודה רבה לכל המשתתפים והעונים, ויה"ר שיתברכו ממקור הברכות בשפע ברכה והצלחה וכל מילי דמיטב, כאו"א בשמו הטוב יבורך. הבהרה קצרה: השאלה בגליון קמ"ד אות א' לא היתה שאלת חידה מהי אפשרות הפענוח של ר"ת "רא"ק", שכן ישנן אפשרויות רבות, כגון: רבי אברהם קאליסקר, רבי אהרן קליוונער (שלאחרונה נתגלה מצבתו), רבי אייזיק מקארניץ בעל ברית כהונת עולם (המוזכר בספרים בשם זה), רבי אהרן קארלינר, ועוד. השאלה היתה: אם אפשר לפתור השאלה ע"י השוואות מספרים שונים או הוכחות וראיות מי בעל מאמר קדוש זה.

[ה]

הרב ישראל צבי בויס, הרב יוסף ווייס לונדון, הרב אהרן לייב ראסקין = לענין אי אכילת אגוזים בחודש אלול (גליון קמד אות ב'), בקצה המטה (סי' תקפ"ג ס"ק ט"ז שם) כתב וז"ל: אך האידנא נהוג עלמא לדקדק שלא לאכול אגוזים בימי אלול עד אחר הושענא רבה וכו', ומאריך בענין. ומשם ב'מנהג ישראל תורה' סי' הנ"ל (סוף אות א'), ושו"ת מקדש ישראל (סי' יא) בזה. ובנטעי גבריאל ראש השנה (פרק ו אות ח).

[ו]

הרב ש. פוקס = על השאלה בענין שלא לאכול אגוזים בחודש אלול (גליון קמד אות ב'), מצאתי בספר מקדש ישראל - ימים הנוראים, להרה"ג ר' ישראל דוד הארפענעס שליט"א (תשובה י"ב) שהאריך בענין זה וז"ל: ובנוגע כל ימי חודש אלול לא מצינו בפוסקים זהירות טפי, רק בימים הנוראים שהם ימי דין לא בחודש אלול (שהם רק ימי רצון, ימי תשובה וחשבון הנפש), וכ"ה לפי מה שכתב בשו"ת מחולת המחנים (סי' ו' דף סא ע"ב) שאין בזה משום ניוחש שמצינו בקרא ובגמרא שחייב לעשות סימן טוב בהתחלת דבר גדול. ע"ש, ממילא לפ"ד שאין להקפיד רק מר"ה שהוא תחילת השנה, אמנם יש נמנעים גם במשך כל חודש אלול, וכ"ה הלשון בסה"ק אך פרי תבואה (פר' ויחי - בימי אלול) וכן מביא בהגהות קצה"מ שעל ס' מט"א (תקפ"ט), שנהוג עלמא שלא לאכול בימי אלול עד הו"ר, ועשו"ת בית היוצר (סי' מ"ג) ונהרא

ונהרא ופשטיה, אבל מעיקר הדבר נראה להקל בחודש אלול. ואגב בילדותי שמעתי מפה קודש **מון מסאטמאר** זי"ע שהשיב על מה ששאלו המשמש הרה"ח ר' יחזקאל ווערצבערגער ע"ה אם להניח אגוזים (ניסלעך בלעז) בפעקלעך שזורקים על החתנים במשך חודש אלול, ענה על זה במתק לשונו "ונסלח לכל עדת בני ישראל" (לשון נופל על לשון של מלת ניסלעך), אלא שלא ידעתי טעמו אם משום שידע שהמדובר רק באגוזים הנקראים פינאט"ס, או משום שהמדובר היה בילדים קטנים, או משום שלא חשש על מנהג הנמנעים בחודש אלול. ע"כ. ודפח"ח.

[ז]

הרב דוד צבי הירש מייזליש = הערה לגליון קמד (מדור תגובות אות ח') ע"ש.

[א] אני עני ג"כ ראה ראיתי דברי כק"ז הק' **העט"צ** להרה"ק **האהוב ישראל**, אכן לכאן שם המשמעות "נאצל אור שבעת הימים" יחד, ודו"ק החילוק.

[ב] ובכללות, דבריו הם קילורין לעינים, למה לא הביא מש"כ כן רביה"ק **מהרצ"א** תלמיד כק"ז הנ"ל **בדרך פקודיך** (מצוה י"א) על **האריז"ל**, וכן **במעין גנים** (פ"א) כתב: ובפרט בדורותינו אלה אחר התנוצצות אורות של עולם התיקון וכו' ע"י **אור שבעת הימים מון האריז"ל** וכו', הרי כמ"ש בגדר התואר.

תשובת האדמו"ר מראזא - ביתר

א, **נאצל אור שבעת הימים**, פירשתי דבריו **שהאהוב ישראל הוא** (נשמתו) נאצל מאור שבעת הימים, כך שבמשמעות הדברים לא ראיתי הבדל.

ב, **את המעין גנים** ידעתי גם ידעתי אלא שלא היה לפני כשכתבתי את הדברים ולא יכולתי לצטט לשונו ולכן לא הבאתיו.

ג, **הדרך פקודיך** אכן היה לפני, אלא שכלל נקוט בידי לא להביא דברים שיכולים לטעות במשמעותם ועלולים לגרור לוויכוח מיותר, ומכיון ששם הלשון הוא "בזמן הזה כאשר האיר השי"ת לנו אור שבעת הימים מזמן **האריז"ל** נשמות של עולם התיקון" לי היה ברור שכוונתו בראש וראשונה **לאריז"ל** בעצמו שהוא מנשמות עולם התיקון, אבל מה אעשה עם המתחכמים שירצו להדגיש תיבת '**מזמן**' ולהגיד שהכוונה לאו דוקא עליו, ולכן דילגתי על דבריו והשארת רק את המקומות שהדברים ברורים וקילורין לעינים.

אם ישים לבו ללשון שכתבתי על דברי **הארי דבי עילאי** יראה שגם שם אע"פ שלדעתי כוונתו הוא גם על הספר וגם על **המאור ושמש** עצמו, בכל זאת מאותה סיבה הדגשתי שכותב כך על הספר שזה ברור לכל. ועל כגון דא נאמר חכמים הזהרו בדבריהם, לא לתת פתחון פה למתחכמים המתרבים לדאבונו בזמננו (אשר מרבה להוכיחם בתוכחת לשונו הזהב).

[ח]

הרב דוד צבי הירש מייזליש = [א] בענין התואר "אור שבעת הימים" על **הבעש"ט** הק' זי"ע"א שדנו בגליון קמד (מדור תגובות אות ח, ט, י), כבר נמצא בספה"ק **תפארת שלמה** פר' בחוקותי (הגם כי נדפס אחרי ספרו הראשון של הרה"ק **מקאמאראנא**), ובלשון קדשו שם: "מאשר זכינו לאור **שבעת הימים קדושת הבעש"ט לאורו נסע ונלך**", הגם כי י"ל דהתם קאי על אור תורת החסידות שנתגלה ונתפשט על ידו, אכן הלומד בספה"ק **תפא"ש** ימצא שפעמים רבים כותב תואר זה על צדיקים שבכל דור ודור, **ובתפא"ש** על המועדים [אשר בספה"ק הזה, הוא החלק הראשון, כידוע, ועי' גם השינוי בהסכמת הרה"ק **הדב"ח** שם מאי דליתא בחלק הב' - החלק עה"ת] במבוא השער על מה שאומרים בזמירות ליל שב"ק צדקתם תצהיר כ"אור שבעת הימים, שם גם פי' דקאי על צדיקים בעולם העליון יעו"ש.

ועל הצדיקים ועל החסידים אחרים, נמצא ג"כ בליקוטי **מוהר"ן** (ברעסלב) לפני הסכמת רביה"ק **החווה מלובלין** זי"ע"א מתארהו

בתואר "אור שבעת הימים".

ובכתבי קודש הגה"ק **מהרצ"א מדינוב** זי"ע"א נמצא כמ"פ על **הארי"ה** הק' (כמצויין שם בשם הקדושים בעל **עמק המלך ומהר"ם פאפירוש**), ומייחסו להתנוצצות אורות של עולם התיקון (וא"כ צדקו אלו שפירשו בגליון קמ"ד תואר זה עדי"ז), עי' **במעין גנים** פ"א שכתב וז"ל: ובפרט בדורותינו אלה אחר התנוצצות אורות של עולם התיקון וכו' ע"י אור שבעת הימים **מון האריז"ל** וכו'.

וכע"ז כ' **בדרך פקודיך** (מצוה י"א חלק המחשבה אות ד'). יעו"ש.

[ב] עוד בגליון קמד הנ"ל (מדור תגובות אות טו"ב א"ק ב'), על מש"כ הגה"ח צמ"ס ר' מרדכי שליט"א גנוט, שרא לי מרי' על שרצה להפריך עובדא כזו, ולמה יצא דבריו כפסק הלכה (ואקוה כי אין פוסקין בשמים כוות'...), הלא כבר אמרו צדיקים כי בזה"ז נסיון העוני יותר גדול מנסיון העושר, והדברים עתיקין מפי ספרים וסופרים. מה גם כי אימרה זו אע"פ שיצא מפי הרה"ק **הרבי ר' זושא זי"ע"א**, הלא ידוע כי בסוף ימיו חזר בו ונקט את שיטת אחיו הרה"ק **הר"א בריש ליקוטי שושנה** עה"פ (תהלים קכח, ב) אשריך. יעו"ש.

ואימר"א נאה שמעתי מפ"ק מוח"ז **אדמו"ר מקרעטשניף** זי"ע"א והוי מרגלא בפומי כי לדוד המלך ע"ה שהי"ל אלפי זהב וכסף וגם למד תורה, היה יכול לנגן היטב 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף' (תהלים קיט, עב), אכן יושבי אוהל העוסקים בתורה מתוך הדחק מהו הקונץ לזמר טוב לי... כשאין להם 'אלפי זהב וכסף', הלא בלא"ה אין להם כלום, אלא שהשי"ת יעזור ויגן ויושיע לכל ישראל וישפיע להם 'אלפי זהב וכסף' עושר וכט"ס, ואזי יראה כיצד ישראל פורשים מהבלי עוה"ז ומנגנים "טוב לי וגו'". ודפח"ח. כיהר"א.

תשובת הרב מרדכי גנוט = ג"ם אני מקוה כי בשמים יפסקו כן (ולאחר שיש כבר פסק כזה, שוב אין חשש של "ורם לבבך", שבדאי לא יפסקו כן לתקלה, ע"ד ל"א תורה שלח לתקלה, כיומא סז:; ועוד). רק רשמתי מקום לעיון, שעכ"פ ממעשה דאיש חסיד, אין ראיה (וכדמשני טובא זימני, ככתובות חן: ועוד: מההיא - אין, [ברם] מהא - ליכא למשמע מינה). וא"ש - את"ס.

[ט]

הרב חיים שלמה לרנר = בתגובה בגליון קמד מכתב אחרון, תמה מה הראי' ששמונה מאות אלף זהובים אינו גוזמא, אולי שאני הכא וכו', עיי"ש.

לענ"ד לא קשה מידי, כי בודאי אין להביא ראי' מא' לחברו או מתקופה ומקום למשנהו וכו' ואין הכוונה כאן להביא ראי' חותכת וכדו', אלא הכוונה שזו מליצת יושר שבנ"י יתברכו בפרנסה רב ושאף אם יתברכו בשפע כסכום ההיא, שפיר דמי, וק"ל. ופשוט היא כי כן היתה דרכם של הצה"ק לעורר ישועות וכו' בדיבור מספורי צדיקים, והדברים עתיקין.

תשובת הרב גנוט = עכ"פ גם הוא מודה שאליה וקוץ בה... וראה תשובתי מעלה. ותשקוט הארי"ש.

[י]

הרב ישראל צבי בויס = לגליון קמג

[א] בהערה על דברי **הקדושת לוי** שהביא מסדר הדורות לענין תפילין **דרש"י ור"ת**, מן הענין להביא שכן כתב גם **בברכת אברהם להרה"ק מבושטאטש** (דף ב' ע"ב ע"ש) דברים נפלאים בענין תפילין דר"ת, ובתוך דבריו כתב: וכבר הביאו נשמות גדולות עד שסברו שהביאו נשמת **משה רבינו**, כי באמת נשמתו אין ביכולת להביא להכריע ההלכה כמאן וכו', ע"ש.

שוב מצאתי בשו"ת **דברי יציב** (או"ח סימן כה אות כד), אריכות דברים נפלאים בזה, שקישר פלוגתא זו דרש"י ור"ת עם דברי **סדר הדורות**. וביאר שם כוונת דברי **סדר הדורות** מה שכתב שדבר זה רמוז בדברי **המרדכי**, ע"ש. ומיושבים בזה דברי **הקדושת לוי**.

'נחלתנו' = גליון קמה/ה

[ב] בענין הספר **הר אדני**. יש לציין שיצא לאור גם בדפוס שקלוב תקמ"ה, ושם צויין שכבר נדפס בדפוס אמ"ד ובדפוס זאלקווא עם **ליקוטי זוהר** בכרך קטן. ובדפוס פולנאה תקנ"א כתוב להדיא בהסכמה שעד הנה לא היה לעולמים, ובסוף הספר כתבו המדפיסים שספר זה עדיין לא נדפס מעולם, אבל כנראה קאי על הספר **צדיק יסוד עולם** לאר"י, שנדפס יחד עם **הזוהר**.

אמנם הנה מצאתי **שרבי יחיאל מיכל סג"ל**, שהיה חופ"ק הראדני בשנת תק"נ, והסכים על **תורת חובת הלבבות** שנדפס בהורדנא תק"נ כמצורף בזה, והיה חתן **רבי משה יהושע סג"ל** שהיה **אב"ד הראדני** (לרבי משה יהושע היו שני חתנים בשם רבי יחיאל מיכל ב"ר אברהם, ורבי יחיאל מיכל הזה היה אב"ד לאנצוט עד שנת תקל"ז) ובהסכמה הוא מתאר את העיר בשם **הר אדני**, ואפשר שהוא זה ש'מצא' את **הזוהר רות**, ולא **רבי יחיאל מרגליות תלמיד הבעש"ט**. ואמנם בשער הספר **הר אדני** כתוב **רבי יחיאל מיכל אב"ד הראדני**, ולא הזכירו אותו בברכת המתים וכן לא הזכירו שהיה אב"ד קאוול. וכן כתבו ששמו היה **רבי יחיאל מיכל**, אבל תלמיד **הבעש"ט** נקרא כמעט בכל מקום בשם **יחיאל** בלבד כמו שהעירו בנחלת צבי.

[גם בספר **עליות אליהו** הביא הסכמות אחדות על **ספרי הגר"א** מבית הדין דק"ק הורדנא ובין החתומים בשנת תקס"ה **הק' מנחם בהרב הגאון המנוח מו"ה יחיאל מיכל סג"ל זצ"ל**, ספרא ודיינא דק"ק הוראדנא].

ויש לציין שבספר **חובות הלבבות** הזה (דף קמט ע"א) מביא ששמע מבן אדוני מ"ו **הגאון החסיד איש אלקי מוהר"ר יחיאל מרגליות זלה"ה אב"ד דק"ק הוראדני על הקדוש ש"ץ דק"ק זסלב שלא הרגיש צער כשהרגו אותו על קידוש ה'.** האם הדבר הזה מפורסם?

הוספה לענין מ"ש על **הזהר הר אדני**:

מצאתי עוד בספר **עמודי גבר"א** הנדפס בשנת תקט"ז שמביא מכתיבת יד ספר **הר אדני** וכותב עליו שהוא **מזהר על מגילת רות המיוחס לתנא הגדול רשב"י**, שכבר לא היה מאז ועד עתה בדפוס, ואם ירחיב ה' את גבולי אזי אביא כולו לבית הדפוס. ומביא שם דפים אחדים מהזהר ההוא ומסיים: **"והנה אהובינו אחינו בני ישראל לכו וחזו דברי קדשו התנא רשב"י ע"ה וכל מה שהעתקתי אינם כ"א כטפה מן הים ואין דנין משאי אפשר ואין לאל ידי להוציא מחשבתי מהכח אל הפועל להשלים כל דברי קדשו של התנא רשב"י ממגילה הנ"ל רק העתקתי איזה פסוקים בקיצר נמרץ להראות נגד העמים ושרי תורה גדולתו וגודל יקר מילין קדישין איש אלקים התנא רשב"י ורזין עלאין במגילת רות"**.

[יא]

הרב מנשה מילר = על מה ששאלו בגליון קמ"ג [מי יודע אות ה'] מה המקור לתואר **"אור שבעת הימים"**, הנה תואר זה, מובא על **האריז"ל ועל הגר"א**, בהרבה ספרים, ואכמ"ל.

המהר"א מקאמרנא זי"ע, היה כנראה הראשון שהלביש תואר זה על מייסד החסידות **הבעש"ט הק'**, וממנו המשיכו כן בספרי תולדות החסידות וכו' רבים.

[יב]

הרב ישראל צבי בויס = כמה תגובות לגליון קמ"ב:

[א] בנוגע לחכם **רבי משה לוי לנדא תלמיד הבעש"ט**, בספר **תולדות חכמי תונס** (עמ' פח) הביא מחיבור **מחנה אברהם של רבי אברהם כלפון** שכתב **"רזיאל המלאך נדפס ושמעתי ממ"ו החכם משה הלוי לנדא שחכמי הדור הטעו אותו במזיד כשהדפיסוהו למען לא ישתמשו בו, ושהוא ראה ס' רזיאל כ"י אצל החכם יהונתן שפירא** (ובספר מעשה צדיקים מרבי אברהם כלפון קורא לרבי יהונתן אייבשיץ בשם רבי יהונתן שפירא) ויש הפרש גדול ביניהם". (ואולי יש לפקפק אם אכן היה תלמיד **הבעש"ט** או

נחלתנו' = קמה/ו

שהתפאר במקום שאין מכירין אותו).

ומצאתי עוד בשו"ת **נר מערבי** (סימן קי) דין תורה משנת תקל"ו שבו מוזכר בין הנידונים החכם השלם **כה"ר משה אשכנזי הלוי לנדא במרוקו**.

[ב] בענין אמירת **אנא בכח לפני ברכת המזון**, יש לציין למ"ש **האריז"ל בשער המצוות** (פר' עקב) לכוון בברכה ראשונה של ברכת המזון בשם אבגית"צ שהוא ר"ת **אנא בכח**. ועיין ב**סידור האר"י** על הראשי תיבות של **הב לך ונברך**.

[ג] במה שביקשו מקור לגימטריא של הכולל המרמז על הענין לכלול עצמו עם שאר יהודים. עיין כעין זה **בשער יששכר** במאמרים לחודש חשוון: מרחשוון עה"כ בגי' תורה לרמז שצריך לכלול עצמו בתורה. ובספר **נחל איתן לבעל ברכת אברהם מסלאנים** זצ"ל (ירושלים תשס"ח) חוקת עולה תפלה עם הכולל לרמז שמי שאינו יכול להתפלל - יכלול עצמו עם שאר בני ישראל. וכן כתב כיצ"ב בדברי נפתלי לשמיני עצרת.

[יג]

הרב י. גולדשטיין = בגליון קמב (מדור מי יודע אות ג') בענין "הכולל, היינו שכולל את עצמו בתוך עוד יהודים, ע"ש, הוא בדוגמא למקוה ישראל ה' שטובלים בין יהודים...

[יד]

הרב י. זלמן שטרן = בגליון קמב (תגובות אות יב) בענין המנהג שלא לומר 'גוט שבת' בשעת מנחה של שבי"ק, אחר העיון בדברי הכותב והמעיר הנני לסכם בלשון זו:

[א] קיים מנהג עתיק יומין שלא לומר 'גוט שבת' בשעת מנחה בשב"ק, ונוהגים כך מבלי שיודעים טעמו של דבר. אמנם בספר **'המטעמים'** (שהיה נפוץ מאד, ונדפס גם באדיש וגם בלשון קודש) בעניני שבת (אות עג, עמ' 116) כתב טעם לכך, לפי שאז אנו אומרים גי' פסוקים של צדוק הדין וכו' על פטירתם של יוסף, משה, דוד, ומראים כמו אבלות ולכן לא אומרים 'גוט שבת'. ולכאורה קשה לומר שקבעו בשבת מנהג כ"כ בולט של אבילות, ובפרט שתלמידי **הבעש"ט זי"ע** הקפידו על ענין השמחה בשבת ואפי' בשבת חזון כידוע.

[ב] מנהג דומה מוזכר בספר **'מקור חיים'** לחוות יאיר, שהמנהג הנפוץ הוא שלא לברך את הילדים אחר מנחה של שבת ויו"ט, וע"כ כתב כמה טעמים שלא כולם שייכים כיום (כגון שבימיהם היו בתי הכנסת בשדות, ע"ש), ובתוך דבריו משלב שלא מברכים את הילדים כמו שא"א אז 'גוט שבת', ומסיים שנתפשט המנהג גם לדין בשבת ויו"ט וכו'. ע"ש.

ויתכן לומר שהטעם האמיתי שנתפשט שאין אומרים 'גוט שבת', קשור לאותם הטעמים הנ"ל של **ה'חוות יאיר'** לגבי ברכת הבנים ולא מטעם אבלות.

[טו]

הרב ישכר דוד קלויזנר = בנחלתנו קמד (מדור מי יודע אות ב) שואלים במ"ש בספה"ק **'אך פרי תבואה'** שלא לאכול אגוזים כל חודש אלול? ראה **פסקי תשובות** ח"ו (ע' רה הערה 38) שהביא: **"שו"ת בית היוצר** סוס"י מג, **קצה המטה** סקט"ז **נהוג** עלמא לדקדק שלא לאכול אגוזים בימי האלול עד אחר הושענא רבה". ועי' ג"כ בס' **'האלולים קדש לה'** (ע' 210 סייט): **"יש שכתבו שנוהגים שאין אוכלים אגוזים מתחילת אלול עד הושענא רבה"** וע"ש המקורות בהערה 316.

יתר התגובות שקבלנו, יתפרסמו בגליונות הבאים, אי"ה

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי דוד יצחק שפילמאן ז"ל
בהרה"ח רבי מאיר יעקב ז"ל
נפטר ב' בשבט תשס"ד * תנצב"ה